

3. Gauthier A. H. Family policy in industrialized countries: is there convergence? / A. H. Gauthier // Population (English ed.). – 2002. – Vol. 57, No 3. – P. 453.
4. OECD, Social and Welfare issues, Family and children database : [Electronic resource]. – Access mode : www.oecd.org/els/social/family/database
5. Тевенон О. Семейная политика в развитых странах: контрастирующие модели : [Электронный ресурс] / О. Тевенон // Демоскоп. – 2008. – № 353. – Режим доступа : <http://demoscope.ru/weekly/2008/0353/analit03.php>
6. Зубченко Л. А. Семейная политика Франции / Л. А. Зубченко // Актуальные проблемы Европы : сб. науч. трудов. – М. : ИНИОН, 2009. – № 2. – С. 72-92.
7. Козлов В. А. Институциональный подход к разработке семейной политики / В. А. Козлов. – М. : Ин-т экономики РАН, 2010. – 51 с.

Фоміна А.С.

УДК 338.45:637.1

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми. Сучасне становище українського селянства сягнуло загрозливого рівня; через збиткову діяльність протягом ряду років власні фінансові ресурси сільськогосподарськими підприємствами були повністю втрачені. За даними статистики, у 2006 році 28,2% сільгоспдприємств, де понад 50 осіб працюючих, закінчили господарський рік зі збитками в сумі 1,1 млрд грн, прибуткові сільгоспдприємства одержали 4,0 млрд грн прибутку. Спостерігаються негативні тенденції до погіршення фінансового стану аграрних підприємств через незадовільну організацію розрахунків і дисципліну платежів: по аграрному сектору станом на 1 січня 2008 року кредиторська заборгованість перевищувала дебіторську на 24,8%, або на 8,5 млрд грн, і становила 42,8 млрд грн, а загальні обсяги не розрахунків – понад 77 млрд грн. Фінансові вкладення в секторі сільськогосподарських підприємств мають наступну структуру: 63% - виручка від реалізації усіх видів продукції, 25% - банківські кредити та приріст кредиторської заборгованості, 12% - бюджетна підтримка та інші види доходів. Таким чином, майже дві треті фінансового потенціалу цього сектора формується за рахунок виручки, на обсяги якої впливає система ціноутворення. Нині молочна галузь залишається однією з найпроблемніших в агропромисловому виробництві. Її подальший розвиток відбувається в досить складних умовах, тому необхідно сформулювати відповідну систему державного управління, в тому числі й через чинну законодавчу базу, що могла б ефективно впливати на галузь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень показав, що багато питань ефективності виробництва в галузях сільського господарства є багатограними та залишаються ще недостатньо розробленими і дискусійними. Дослідженню проблем присвячені праці українських вчених: Б.К. Сухіпанова, О.М. Шпикач, С.І. Дем'яненко, Б.Й. Пасхавер, Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк та інших.

Мета статті. Метою дослідження є визначення основних шляхів покращення взаємодії між виробниками та переробниками молока, стану молочної галузі сільського господарства України.

Результати. Однією з основних проблем розвитку молочної галузі є те, що ціни на сільськогосподарську продукцію зростають майже у 5 разів менше, ніж на промислові товари, які споживаються галуззю. Як наслідок, у молочній галузі витрати на виробництво продукції не відшкодовуються виручкою від її реалізації в обсягах, необхідних для відтворювального процесу. Незважаючи на загальне зростання обсягів кредитування комерційними банками товаровиробників, за останні 5 років вони становлять лише 25% від оптимальної потреби. Процент залишається надто обтяжливими для сільської економіки, а умови отримання роблять їх майже недоступними для більшості виробників. З переходом до ринкових відносин відбулося значне скорочення державної підтримки сільськогосподарських виробників, яка в 1986 - 1988 рр. становила 78% валового доходу галузі, а з 2003 року знизилася до нуля. В країнах Європи така підтримка знаходиться на рівні 32%. Тому претензії селян з приводу зниження рівня державної підтримки галузі є цілком обґрунтованими. Ось чому розвиток агропромислового комплексу не може ані частково, ані повністю визначатися тільки ринковими відносинами.

Основними причинами стримування виробництва молока є скорочення поголів'я корів, подорожчання кормів, випереджувальні темпи росту цін на пально-мастильні матеріали порівняно із закупівельними цінами на молоко. Усі ці фактори негативно позначилися на якості й конкурентоспроможності молока і молочної продукції.

Молокопереробним підприємствам сировина надходить із двох джерел - від акціонерних сільськогосподарських підприємств (33 %), від індивідуальних власників (решта). Така сировина надходить переробним підприємствам першим і вищим ґатунками і, відповідно, оплачується по 1200 - 1650 грн за тону з дотацією, що загалом задовольняє сільгоспвиробника.

При надходженні сировини від населення у багатьох випадках молоко приймають неохолодженим з підвищеною кислотністю, забруднене, розбавлене. З такої сировини зробити високоякісну продукцію неможливо. Відповідно й оплачується вона набагато нижче 600 - 1000 грн за тону. Селянин не має ні умов, ні можливостей забезпечити механізоване доїння і відповідне охолодження молока. При дрібнотоварному

виробництві, ручній праці така ціна не відшкодовує витрат селянина. У приватному секторі коливання рівня виробництва молока за останні роки носить переважно сезонний характер (рис. 1).

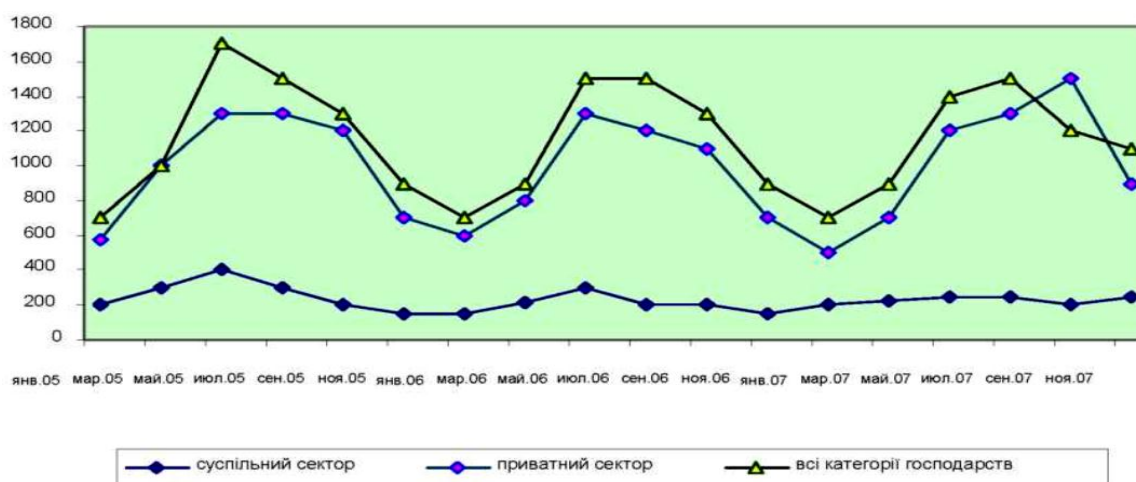

Рис. 1. Виробництво молока за категоріями господарств, 2007 - 2009 рр.

Для виробництва високоякісної молочної продукції із молока другого гатунку та негатурного молока підприємства додатково проводять подвійну пастеризацію, охолодження й очищення на спеціалізованому обладнанні, що призводить до непродуктивного збільшення енергетичних і трудових затрат. Заводу економічно вигідніше купити сировину на підприємстві, де є механічний процес доїння та охолодження, за вищу ціну, ніж дешево у населення.

Молокопереробні підприємства України за рахунок низької якості сировини втрачають значні суми при реалізації молочної продукції на західному та російському ринках. На зовнішньому ринку за сухі молочні продукти українські підприємства одержують за тону на 300 - 400 дол. США менше, тому що на Заході, через низькі якісні показники, ця продукція використовується на технічні й кормові цілі.

Регіонально-сировинна база молокопереробної промисловості наближена та розвивається переважно в районах основної переробки молока: Київська, Львівська, Полтавська, Вінницька, Житомирська, Чернігівська, Хмельницька області. За даними офіційної статистики на 1 жовтня 2009 року найбільшу кількість молока з початку цього року вироблено в господарствах таких областей:

- 1) Львівська - 407,6 тис. т,
- 2) Вінницька - 390,2 тис. т,
- 3) Житомирська - 322,8 тис. т,
- 4) Полтавська - 321,9 тис. т,
- 5) Хмельницька - 314,9 тис. т.

Наприклад, у Польщі молоко закупають заводами в радіусі 50 - 70 км, тоді як в Україні при дефіциті сировинних ресурсів, конкуренції молоко закупають на відстані від 250 до 300 км і більше. Отже, значно збільшуються транспортно-заготівельні витрати. У період масового виробництва ця сировина, як правило, ніким не обирається.

Однією з багатьох проблем є те, що заготівлею молока в Україні займаються, в основному, посередницькі структури. За їх участю закупівельні ціни на молоко збільшуються на 15 - 20 %. Раніше це робили молокопереробні підприємства і така система потребує відновлення. Доцільно закріпити сировинні зони, доводити квоти на виробництво молока, щоб підприємства разом із кооперативами були зацікавлені створювати й будувати молочні ферми, молокоприймальні пункти, обладнувати і комплектувати їх доїльними установками, молокоохолоджувачами.

В порівнянні з жовтнем 2008 року виробництво молока знизилось на 14,4% (жовтень 2008 р. - 285 тис. т). Зниження рівня виробництва молока пов'язане, головним чином, зі скороченням чисельності продуктивного поголів'я корів. Зважаючи на необхідність організації внутрішнього й зовнішнього ринків молока і молокопродуктів, поліпшення якості харчування населення та конкурентоспроможності на світовому ринку, стратегічним завданням держави має стати відродження молочного скотарства, особливо великих товарних ферм і комплексів. Для цього пропонуються наступні обсяги виробництва молока і молокопродуктів на перспективу (табл. 1).

Таблиця 1. Прогнозні показники виробництва молока і молочних продуктів в Україні.

Показник	Фактично		До 2011 р.		До 2015 р.	
	2007 р.	2009 р.	Повна потреба - всього	У т.ч. експорт	Повна потреба	У т.ч. експорт
Обсяг виробництва молока, тис. т	13741	14016	20000	1000	22100	1240
У т.ч. на внутрішнє споживання населенням, тис. т	10828	11045	16400	-	18200	-
Споживання з розрахунку на одну особу, кг	226	227	344	-	380	-
Виробництво масла вершкового, тис. т	152	156	225	50	340	70
Виробництво	222	250,8	234	80	325	110

На рівні місцевих органів влади слід здійснювати заходи щодо припинення стихійної форми закупівлі молока у регіонах, обмеживши дію посередницьких структур на етапі заготівлі молока і реалізації готової продукції. Потрібно створювати кооперативи по заготівлі молока від приватного сектора із впровадженням механізованого доїння, очищення, охолодження та транспортування молока.

Доцільно здійснювати інтеграцію сільськогосподарських і переробних підприємств, яка була б спрямована на використання резервів підвищення економічних показників розвитку багатогалузевого виробництва.

Всі ці зусилля організаційно-економічного характеру сприятимуть концентрації виробництва молока і переміщенню його в приміську зону, що стане домінуючим при впровадженні міжнародних стандартів оцінки якості молока та міжнародній сегментації ринків молока і молочної продукції.

Висновки. Основними шляхами вирішення проблем в молочній галузі сільського господарства в Україні є забезпечення стратегії розвитку молокопродуктового підкомплексу:

- 1) підвищити рівень спеціалізації, концентрації, інтеграції та інтенсифікації виробництва;
- 2) реально забезпечити ріст поголів'я й продуктивності молочного стада на основі поліпшення племінної роботи через широке охоплення всіх підприємств селекційно-племінною справою, створення повноцінної кормової бази;
- 3) створити умови для розвитку комбікормової промисловості й виробництва кормів для збалансованого забезпечення повноцінними здешевленими комбікормами через бюджетне фінансування;
- 4) забезпечити державну підтримку товаровиробників у придбанні машин і обладнання для молочних ферм через механізми здешевлення за рахунок бюджетних коштів;
- 5) стимулювати розвиток кооперативів та інтегрованих підприємств із заготівлі, транспортування й переробки та реалізації молокопродуктів;
- 6) удосконалити інфраструктуру ринків молока і молокопродуктів та впровадити ефективні методи їх регулювання;
- 7) узгодити рівні нормативних витрат, цін і доходів усіх учасників ринку молокопродуктів;
- 8) захищати внутрішній ринок молокопродуктів на основі економічно обґрунтованої експортно-імпоротної політики;
- 9) з метою стимулювання підвищення якості молока та виробництва конкурентоспроможної продукції необхідно передбачити доплату Державного бюджету України до закупівельної ціни за молоко вищого та першого гатунків, яке закуповується молокопереробними підприємствами від сільськогосподарських підприємств.

Джерела та література:

1. Статистичний щорічник України за 2006 рік. – К. : Техніка, 2006.
2. Сухіпанов Б. К. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва в умовах підготовки вступу до СОТ / Б. К. Сухіпанов // Економіка АПК. – 2007. – № 5.
3. Шпикуляк О. Г. Концептуальні основи ціноутворення в умовах аграрної економіки: теоретико-методологічні аспекти / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2007. – № 2.
4. Луценко Ю. О. Системні трансформації аграрного сектору економіки / Ю. О. Луценко // Економіка АПК. – 2007. – № 2.
5. Чабан Г. В. Молочна промисловість: стан, проблеми і перспективи / Г. В. Чабан // Економіка АПК. – 2005. – № 3.
6. Пасхавер Б. Й. Продовольчий аспект подолання бідності / Б. Й. Пасхавер // Економіка України. – 2004. – № 10.